

DEN NATIONELLA STRATEGIN FÖR TESTNING OCH SPÅRNING AV COVID-19

Den nationella strategin för testning och spårning av Covid-19 är en del av regeringens nya hybridstrategi och handlingsplanen för den. Vid utarbetandet av strategin har man följt de centrala principerna och riktlinjerna i den nya hybridstrategin, bland annat principen om prioriteringen av barnets bästa.

I och med att coronapandemins karaktär förändras och vaccinationstäckningen blir bättre förskjuts tyngdpunkten i uppföljningen och bekämpningen av pandemin till bedömning av vaccinationsprogrammets effekt och förebyggande av smitta enligt de principer som beskrivs i denna strategi för testning och spårning. Som en följd av detta ändras också de krav som ställs på testningsverksamheten. De strategiska målen för testningen och spårningen måste nu ses över på nytt för att coronaepidemiåtgärderna ska vara ändamålsenliga och proportionerliga i förhållande till den övriga hälso- och sjukvården och laboratoriediagnostiken. Ändamålsenliga testningskriterier är nödvändiga för att spårningen ska fungera.

Med den nationella strategin för testning och spårning vill man komplettera social- och hälsovårdsministeriets handlingsplan och de centrala riktlinjerna och rekommendationerna i planen samt stödja genomförandet av den nya handlingsplanen medan man går mot en bättre vaccinationstäckning. Den nationella strategin för testning och spårning har karaktären av en rekommendation. Vid testning och spårning måste man beakta de regionala och lokala omständigheter som myndigheterna utgår från när de fattar beslut om hur testningen och spårningen ska genomföras på ett ändamålsenligt sätt. Strategin tas i bruk omedelbart. När pandemiläget har varit bra en längre tid ska testnings- och spårningsåtgärderna bedömas och uppdateras på nytt med beaktande av den normala verksamheten inom hälso- och sjukvården.

Så länge pandemin pågår måste man upprätthålla en tillräcklig beredskap för att kunna öka testningskapaciteten om det är nödvändigt för att klara av eventuella nya epidemivågor som ökar sjukfrekvensen kraftigt. Även i fortsättningen måste man kunna identifiera nya smittfall och smittkedjor snabbt så att man kan hindra fortsatt smittspridning och förebygga epidemier som sprids i samhället. I samband med testning kan man också identifiera de personer som löper stor risk för att få de allvarliga sjukdomssymtom som viruset kan orsaka. Detta är viktigt särskilt med tanke på de yngsta åldersgrupper som ännu inte vaccinerats och som i normala fall inte löper stor risk för att insjukna utan andra faktorer som höjer risken för den allvarliga sjukdomsformen. För att bekämpa epidemin effektivt behöver man vid behov dessutom kunna fatta snabba karantänbeslut som baserar sig på en bedömning av riskerna i det rådande läget.

De åtgärder som har vidtagits tidigare i epidemifaserna ska vid behov kunna vidtas också vid eventuella kommande epidemivågor. Eftersom coronaviruset muteras är det motiverat att upprätthålla en nationell beredskap för att kunna identifiera smittokluster snabbt, spåra smittkedjor och hindra smittspridning och för att sekvensera ett tillräckligt urval positiva testresultat så att de eventuella nya virusvarianter som väcker oro kan upptäckas i tid.

Samtidigt som pandemin avtar måste antalet tester och laboratorieanalyser anpassas till det minskade behovet av diagnostik så att belastningen inom servicesystemet fördelas ändamålsenligt och inte äventyrar tillgången till icke-brådskande vård.

1.1. Upprätthållandet av kapaciteten och beredskapen

Den nationella kapaciteten för den PCR-testning som baserar sig på amplifiering av coronavirusets nukleinsyra är för närvarande över 40 000 prover per dygn, och det största antalet prover per dygn har varit över 30 000. Det största antalet antigen tester per dygn har varit 5000-8000. Dessa teoretiska maximimängder kan dock upprätthållas bara en kort tid eftersom de belastar den övriga laboratediagnostiken och hälso- och sjukvården.

Utmaningarna med att upprätthålla verksamheten beror på det stora behovet av laboratoriematerial och annat material för den omfattande testningen och av yrkeskunnig personal för provtagning, provanalyser och smittspårning. Den nuvarande testnings- och spårningskapaciteten är en stor belastning för hälso- och sjukvården, och kan beroende på regionen leda till att tillgången till tjänsterna försämras. När alla vaccinationsgrupper har fått möjligheten att få fullt vaccinationsskydd och den vaccinationstäckning som statsrådet satt som mål har minskat antalet allvarliga coronafall kan kapaciteten minskas kontrollerat för att trygga de övriga funktionerna. Beredskapen att öka kapaciteten vid behov måste dock upprätthållas till exempel genom att dokumentera de verksamhetsmodeller som har visat sig fungera bra. Dessutom måste man utreda olika alternativ för utveckling av processerna för testning och spårning och möjligheterna att digitalisera dem. När det gäller testningskriterierna måste man beakta att sjukdomsbelastningen inom sjukhusvården minskar när vaccinationstäckningen blir bättre.

För att verksamheten ska vara ändamålsenlig och sådan som epidemiläget förutsätter måste man säkerställa att människor har möjlighet att testa sig enligt de uppdaterade kriterierna och att analysverksamheten är effektiv. Målet är fortfarande att det ska vara möjligt att låta testa sig och få testresultatet inom ett dygn, men samtidigt måste också den övriga diagnostikverksamheten tryggas. De viktigaste åtgärderna gäller uppdateringen av testningskriterierna, rekryteringen av personal, de interna personalarrangemangen och utvecklingen av nya testmetoder (t.ex. hemtester) och av fungerande datatekniska lösningar samt samarbetet mellan de offentliga och privata tjänsteproducenterna. De instanser som arbetar med spårning måste underrättas om positiva testresultat så fort som möjligt så att man kan förebygga fortsatt smittspridning genom att utreda vem som exponerats och vidta isolerings- och karantänåtgärder.

Testmetoder

Utöver PCR-testning kan man också använda antigen testning. Antigen testerna lämpar sig bäst för att konstatera smitta hos personer som har symtom, förutsatt att det är högst 5 dagar sedan symtomen började. Om prevalensen av coronaviruset är hög i ett visst område eller en viss grupp kan man överväga att använda antigen tester också för symptomfria personer, till exempel för att inom några dagar efter exponeringen testa de personer som har varit i närkontakt med den smittade personen, om man bedömer att det är av stor betydelse för att hindra fortsatt smittspridning.

Även hemtesternas betydelse för hanteringen av epidemin behöver utvärderas på nytt. Sådana antigen tester som man kan ta själv hemma används i många länder i Europa. Testerna görs på eget initiativ eller används som en del

av de nationella systemen för bekämpning av epidemin. I fråga om de antigen tester som görs hemma är det viktigt att beakta att en smittad persons smittsamhet är beroende av virusmängden i personens svalg. Om det tas flera antigen tester på varandra följande dagar är testernas känslighet nästan på samma nivå som PCR-testerna. Eftersom dessa tester är mycket billigare och belastar hälso- och sjukvårdssystemet mycket mindre kan de användas till exempel av personer som inte löper stor risk för att insjukna allvarligt. De kan testa sig på eget initiativ i de situationer där det i övrigt inte finns något behov att kontakta hälso- och sjukvården.

Användningen av hemtester kan vara en fördel vid bekämpningen av epidemin, men samtidigt måste man också vara medveten om att testernas känslighet är sämre. Ett positivt resultat av ett hemtest ska bekräftas genom ett PCR-test. På basis av resultaten av hemtesterna kan man inte fatta vårdbeslut eller beslut om isolerings- och karantänåtgärder enligt lagen om smittsamma sjukdomar. Institutet för hälsa och välfärd ger närmare anvisningar om användningen av hemtester på sina webbsidor¹.

Sekvensering för att identifiera coronastammars genom

Coronaviruset kommer att muteras också i fortsättningen, och det är omöjligt att hindra att nya virusvarianter som smittar lättare eller som kan kringgå immunförsvaret sprids. För att identifiera virusvarianterna krävs det sekvensering av coronavirusets genom. Målet är att upptäcka virusvarianter av klinisk betydelse snabbt och att kunna följa upp hurdana coronavirusstammar det finns i Finland. Till sekvensering skickas slumpmässigt utvalda prover som gett ett positivt coronaresultat. Om det upptäcks nya virusvarianter i världen som väcker oro (VOC=variants of concern), kommer också prover av virusstammar som smittat personer med fullt vaccinationsskydd eller som orsakat avvikande smittokluster att skickas till sekvensering. PCR-snabbtester eller sekvensering av virusets genom för att identifiera kliniskt eller epidemiologiskt betydande virusvarianter rekommenderas i de situationer där det behövs för att bedöma behovet av testning av smittade personers kontakter eller för att identifiera dessa kontakter.

Åtgärder och mål

- När vaccinationstäckningen uppnår det mål som regeringen satt upp i hybridstrategin och när sjukdomsbördan minskar kan den personal som reserverats för testning och spårning minskas, men samtidigt bör man säkerställa att man kan reagera snabbt för att upptäcka och bekämpa sådana lokala smittokluster som kan utgöra en risk för att de allvarliga fallen ökar snabbt
- Testningsberedskapen ska vid behov upprätthållas genom regionala samarbetsavtal med områdenas privata tjänsteproducenter och genom statlig finansiering
- Ett urval av prover sekvenseras vid behov för att få en bild av läget och kunna rikta bekämpningsåtgärderna rätt och upptäcka nya virusvarianter
- Slumpmässigt utvalda prover samlas in genom jämförbara sekvenseringsmetoder för den nationella uppföljningen och lägesbilden, och resultaten rapporteras centralisera

¹ Institutet för hälsa och välfärd. Hemtester för coronavirustestning: <https://thl.fi/sv/web/infektionssjukdomar-och-vaccinationer/aktuellt/aktuellt-om-coronaviruset-covid-19/symtom-och-behandling-coronaviruset/coronavirustest/hemtest-for-coronaviruset>

- Alla de remisser till coronatester som följer de enhetliga kriterierna ska godkännas, och de ska ges och betalas av den offentliga hälso- och sjukvården
- Antigentesterna och PCR-testerna utnyttjas inom ramen för deras tekniska egenskaper och användningsmöjligheter och med beaktande av de regionala skillnaderna vad gäller till exempel provlogistiken och möjligheterna att använda antigentester i större utsträckning för att utreda lokala smittokluster
- Befolkningen ges anvisningar om användningen av hemtester
- Man ser till att det vid behov är möjligt att låta testa sig snabbt och utvecklar de elektroniska tjänsterna för tidsbokning. Det ska finnas tillräckligt många olika testningssätt och testningsplatser (walk in, drive in, köande till test utan symtombedömning på förhand) och det ska vara lätt att få tillgång till dem, särskilt om antalet smittfall är stort i ett område eller en befolkningsgrupp och man misstänker att människorna inte söker sig till de normala testningstjänsterna i tillräcklig grad. Detta gäller till exempel
 - de områden där det bor många som varken talar finska eller svenska
 - klienterna inom missbrukartjänsterna
 - bostadslösa
 - personer utan hemkommun
 - säsongsarbetare

2. Testningskriterier

De allvarliga sjukdomsformerna blir allt sällsyntare i och med att vaccinationstäckningen förbättras. Coronaviruset kan dock fortfarande orsaka allvarliga sjukdomssymtom som är livshotande särskilt för dem som saknar vaccinationsskydd eller som har ett ofullständigt vaccinationsskydd till exempel på grund av någon grundsjukdom. När de fysiska kontakterna mellan människor ökar, ökar också de övriga luftvägsinfektionerna. Det kommer i ökande grad att behövas kapacitet också för att undersöka och behandla luftvägsinfektioner som orsakas av andra mikrober än coronaviruset. När befolkningen har ett bra vaccinationsskydd och epidemiläget tillåter det, kan man med beaktande av principerna nedan slopa den systematiska testningen av vaccinerade personer som har lindriga symtom. För att kunna upptäcka lokala smittokluster och förebygga fortsatt smittspridning snabbt krävs det dock fortfarande testning och att läkarna med ansvar för smittsamma sjukdomar bedömer testningsbehovet. Enligt lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016) ska det göras en anmälan om smittsamma sjukdomar för varje konstaterat fall av coronasmitta.

Principer för testning av SARS-CoV-2

- **För att säkerställa likabehandling ska alla oberoende av ålder ha tillgång till de diagnostiska undersökningar som behövs på medicinska grunder om de har symtom som tyder på coronavirussmitta eller misstänker smitta.**
- Testning av SARS-CoV-2 behövs fortsättningsvis enligt följande:
 - på sjukhus, på hälsovårdscentralernas bäddavdelningar och vid enheter för heldygnsomsorg för att vårda sjuka och förebygga fortsatt smittspridning,
 - för att bryta smittkedjan i de fall man med säkerhet vet att personen har exponerats för coronaviruset och smittorisen därför är uppenbar,

- för att kunna följa upp den nationella och regionala epidemiologiska lägesbilden vid diagnostikcentralerna, och
- för att komplettera hälsosäkerhetsåtgärderna vid gränserna

Kriterier som preciserar principerna för testning av SARS-CoV-2

Med beaktande av principen om likabehandling:

- Provet ska tas åtminstone av personer som inte har vaccinerats eller som har fått en vaccindos och som har symtom som tyder på coronavirusinfektion. Det är också motiverat att ta ett prov av symptomfria ovaccinerade personer som har haft en covid-19-infektion för mer än 6 månader sedan.
- För personer med symtom som tyder på coronavirusinfektion som har fått två vaccindoser (mer än 1 vecka sedan den andra vaccindosen) eller som har haft en konstaterad covid-19-infektion mer än 6 månader tidigare och fått minst en vaccindos (mer än 1 vecka sedan den senaste dosen) är det motiverat att ta ett test åtminstone i följande fall:
 - av alla patienter som kommer till sjukhusvård och sjukhusens jourmottagningar
 - av personer som exponerats för ett konstaterat coronavirusfall under de senaste två veckorna
 - av personer med sjukdomar som ökar risken för allvarlig covid-19-sjukdom
 - av personer som misstänks ha nedsatt vaccinationsskydd
 - av personer som arbetar inom social- och hälsovården samt invånare vid omsorgs- och vårdenheter för äldre

För barn under 12 år med symtom som tyder på coronavirusinfektion är testning motiverat åtminstone i följande fall:

- exponering för smitta av en bekräftad coronaviruspatient under de föregående två veckorna
- om det finns personer som är över 16 år i barnets familjekrets som inte har fullt vaccinationsskydd
- barnets infektionssymtom kräver enligt läkarens bedömning testning
- Testning i syfte att bryta smittkedjor ska alltid riktas så ändamålsenligt som möjligt i enlighet med epidemiläget och smittskyddsmyndigheternas prövning, t.ex:
 - vid verksamhetsenheter inom social- och hälsovården, förläggningar, fängelser och andra inrättningar
 - vid vård- och omsorgsenheter för äldre
 - för närtäkter som identifierats i spårningen av konstaterade fall
 - i samband med operationer och andra åtgärder i enlighet med särskilda anvisningar²
 - I samband med larm från Coronablinkern testas man enligt gällande anvisningar

² Institutet för hälsa och välfärd. Testning för covid-19 och skydd vid operationer och andra ingrepp: <https://thl.fi/sv/web/infektionssjukdomar-och-vaccinationer/sjukdomar-och-bekampning/sjukdomar-och-sjukdomsalstrare-a-och-coronaviruset-covid-19/testning-for-covid-19-och-skydd-vid-operationer-och-andra-ingrepp>

Genom beslut av smittskyddsläkaren i kommunen eller sjukvårdsdistriktet kan man avvika från de primära kriterierna och de anvisningar som getts. Institutet för hälsa och välfärd ansvarar för närmare anvisningar om testningen.

Dessutom bör följande aspekter beaktas vid genomförandet av SARS-CoV-2-testningen:

- De som anländer eller återvänder till Finland från utlandet hänvisas till test vid gränsövergångsställena i enlighet med gällande verksamhetsmodeller. Hälsosäkerheten vid gränserna grundar sig framför allt på användningen av intyg om vaccinationsskydd, intyg om tillfrisknande eller testintyg. Den ökande vaccinationstäckningen hos resenärer minskar i fortsättningen behovet av testning i Finland. Digitala verktyg, såsom EU:s coronaintyg och Finentry-tjänsten, kan utnyttjas vid vägledning av resenärer, kontroll av intyg och tidsbokning för testning.
- Att resa från Finland till utlandet möjliggörs vid behov med hjälp av den privata sektorn genom att testa symptomfria personer och genom att ge också andra intyg än de som fås från Kanta-tjänsten. Den offentliga sektorns kapacitet bör inte användas för detta ändamål.
- För att få det nationella coronapasset kan det krävas testning som ett alternativ till de krav på fullt vaccinationsskydd eller på genomgången sjukdom inom de senaste 6 månaderna som ger rätt att röra sig fritt. De tester som tas för coronapasset får inte äventyra den övriga testning eller diagnostik som görs på medicinska grunder. För att säkerställa att barnens rättigheter tillgodoses ska den testning som eventuellt behövs för coronaintyg för barn i åldern 12–17 år tryggas inom den offentliga hälso- och sjukvården, om barnet inte har fått en fullständig vaccinationsserie eller haft en covid-19-infektion inom sex månader.
- Kommunerna rekommenderas att inte ta ut avgift för testning av sådana personer som inte har hemkommun i Finland och vars eventuella försäkring inte täcker kostnaderna för undersökning och brådskande vård.
- Testerna kan effektiviseras regionalt, om resultaten av uppföljningen av coronaviruset i det kommunala avloppsvattnet visar att coronaviruset eller dess varianter ökar snabbare i området än man konstaterat nya coronafall.
- I den nationella epidemiuppföljningen kan man vid en tidpunkt som avtalas senare övergå till en representativ sampelbaserad uppföljning där den epidemiologiska situationen följs upp i realtid vid centraler som utför omfattande diagnostik av luftvägsinfektioner, inklusive SARS-CoV-2-testning.

3. Smittspårning och eventuella karantänbeslut

Syftet med kartläggningen av den coronavirussmittades kontakter, dvs. smittspårningen, är att så tidigt som möjligt identifiera personer som exponerats för smitta och som inte har vaccinationsskydd, med särskild fokus på situationer där risken för smittspridning är stor. Verksamhetsprocesserna för eventuella karantänbeslut ska även i fortsättningen vara smidiga och effektiva. Om smittspårningen överbelastas så att det uppstår betydande tidsfördröjningar i spårningen, ska verksamheten i första hand inriktas på exponeringssituationer med hög smittrisk. Detta tryggar spårningens genomslagskraft i alla epidemisituationer. Smittspårningen stöds nationellt bl.a. med hjälp av Institutet för hälsa och välfärds samordning och utbildningshelheter som ordnas i samarbete med universiteten. Med tanke på tillgången på arbetskraft och för att minska belastningen på servicesystemet bör man i smittspårningen också utnyttja annan personal än social- och hälsovårdspersonal som utbildats för spårning.

Detta frigör personalen inom social- och hälsovården till det egentliga vårdarbetet och tryggar en god tillgång till tjänster.

Smittspårning är en del av det normala utredningsarbetet för epidemier enligt lagen om smittsamma sjukdomar. Dess omfattning ska alltid stå i proportion till risken att spridningen tilltar.

Åtgärder och mål

- Institutet för hälsa och välfärd ansvarar för enhetliga anvisningar
- Institutet för hälsa och välfärd säkerställer att det finns tillgång till fortgående utbildning som ger behörighet för smittspårningsarbete (webbutbildning), för att man ska kunna upprätthålla kapaciteten bl.a. med tanke på spridningen av eventuella nya stammar som är svårare att stävja med vacciner
- Utveckling av systematisk datainsamling om antalet personer som exponerats för smitta och förordnats till karantän samt om riktade åtgärder och eventuella dröjsmål i fråga om dem
- Arbetspraxisen inom spårningsverksamheten och digitaliseringen av verksamheten främjas
- Avtala om en ändamålsenlig arbetsfördelning och tydliga roller mellan olika aktörer i regionen och beakta de olika aktörernas behörighet
- Beakta karantänbestämmelserna som en del av hälsosäkerheten vid gränserna

4. Utveckling och kontroll av uppföljnings- och lägesbildsinformation

Med hjälp av aktuell lägesinformation kan man följa hur verksamheten genomförs i regionerna. För att trygga detta ska uppföljningen av lägesbilden stärkas i fråga om testning och spårning så att också effektiviteten av de åtgärder som vidtagits för att förebygga smitta kan följas upp regionalt.

Åtgärder och mål

- Datainsamlingen förenhetligas och automatiseras och överlappande rapportering minskas
 - så heltäckande datainsamling som möjligt genom en enda datainmatning
 - datainsamling som baserar sig på enkäter ersätts stegvis med registerbaserad analys av data genom utnyttjande och utveckling av bl.a. Kanta-systemet
- Regelbunden uppföljning av den regionala tillgången till coronatest
- Förekomsten av coronaviruset och dess varianter i det kommunala avloppsvattnet på områden med avloppsnät som betjänar över 150 000 personer följs regelbundet upp
- Genomförandet av smittspårningen, lägesbilden, funktionsförmågan och att resurserna är proportionerliga följs upp
 - förutom insamling av separata uppgifter samkörs datainnehållet och personbeteckningar i olika aktörers program för smittspårning med uppgifterna i Institutet för hälsa och välfärds register över smittsamma sjukdomar och befolkningsregistret på ett mer omfattande sätt än tidigare
- yrkesmässig användning av Omaolo-tjänsten vid bedömningen av coronasymtom utvidgas till olika kommuner och ansluts till bokningen av coronavirustest via webben på ett mer omfattande sätt än tidigare

Programmet uppdateras så att det stöder den gällande testningsstrategin och testningskriterierna, till exempel med uppgifter om vaccinationsstatus

- Registerbaserad bedömning av coronavirussjukdomens eventuella långvariga hälsoeffekter
- Uppföljningsinformation som samlas in om coronavirusepidemin analyseras systematiskt och utnyttjas som en del av den mer omfattande utvärderingen och undersökningen av befolkningens hälsa och välfärd, servicesystemet och konsekvenserna av epidemin
- Föregripande samarbete med tillsynsmyndigheten